

Aðfaraorð	11
Farsóttir og aðrir smitnæmir sjúkdómar	17
Formálsorð 17 — <i>Taugaveiki — yfirlit</i> 17 — Þrjár frásagnir sem lýst gætu taugaveiki 18 — Blóðfall eða blóðskúr sem ritstíll á landnámsöld og þjóðveldisöld 18 — Frásagnir um blóðfall í Njáls sögu 19 — Fróðárundrin: Var taugaveikismitberi valdur sóttarinnar? 20 — Fyrsta sjúkraskýli á Íslandi reist um árið 910. Var taugaveiki orsökinn? 23 — Íslenskt Grænlandsfar strandar í óbyggðum — hluti skipshafnarinnar deyr. Var taugaveiki þar á ferð? 23 — <i>Smitnæmir sjúkdómar af völdum veiru og sýkla</i> 24 — Hettusótt 24 — Ámusótt Snorra Sturlusonar 26 — Umgangsveiki 26 — Skyndiinnantaka 27 — Hlaupabóla 27 — Holdsveiki 28 — Fyrstu spítalar á Íslandi 29 — Sullaveiki 30 — Berklaveiki 34. — Heimildir 36	
Sjúkdómar í blóðrásarfærum	37
Formálsorð 37 — I. <i>Blóðrennsli og blóðrás</i> 37 — II. <i>Kransæðastífla, hjartabilun, beilablóðfall og fleira</i> 40 — Dauði Finnboga stýrimanns um árið 950, fyrsta dauðsfall af völdum kransæðastíflu í rituðum heimildum 41 — Dauði Hermundar Illugasonar, Gilsbakka, um miðja tólftu öld 42 — Dauði Ara Þorgilssonar sterka í lok tólftu aldar 43 — Dauði Sneglu-Halla 43 — Dauði af völdum kransæðakölkunar og hjartabilunar 44 — Dauði Kveld-Úlfs 44 — Dauði Skalla-Gríms 44 — Dauði Unnar djúpúðgu 44 — Dauði Þórólfs bægifóts 45 — Dauði Auðuns Tómassonar, Selárdal vestra 45 — Dauði Guðmundar ríka á Möðruvöllum 46 — Dauði Grímkels goða 46 — Dauði Arnbjörns Jónssonar 46 — Dauði Einars skemmings af völdum háþrýstings, heila- eða hjartaslags árið 1222 47 — Var dauði Þórðar kakala af völdum heilablóðfalls eða var honum byrjað eitur? 47 — Skyndidauði Þórðar Snorra-sonar í Vatnsfirði í lok elleftu aldar 51 — Dauðdagi Þormóðar Kolbrúnarskálds á Stiklastöðum 1030 52 — Dauði Orms Jónssonar, Svínfellings 53 — Hjartasjúkdómur Hallberu Snorradóttur. Voru hjartalokuprenngli (mitral stenosis) dánarorsök? 54 — III. <i>Óreglulegur hjartsláttur, aukaslög (arrhythmia cordis)</i> 55 — IV. „ <i>Að springa af harmi og deyja</i> “ 57 — V. <i>Hjartað sem aðsetur sálarinnar</i> 58 — VI. <i>Hjartastingur — hjartverkur</i> 61 — Hjartastingur bróður Björns 61 — Dauði Eysteins konungs Magnússonar 61 — Heimildir 62	
Lungnasjúkdómar	65
<i>Öndunarerfiðleikar</i> 65 — Áverki á brjósthol og blóðuppgangur 66 — Lungnabólga og brjósthimnubólga, tvö dæmi 66 — Orðið „stingi“ o.fl. 67 — Beinverkir 67 — Þorvaldur „holbarki“ 67 — Þorsteinn „holmunnur“ 68 — Heimildir 68	

Ofnæmissjúkdómar	69
Almennt ofnæmisástand, ættlægur kvilli 69 — Ofnæmisástand í andliti og víðar 69 — Ofnæmisástand um allan líkamann 70 — Ofnæmisástand eftir höggormsbit. Sagan gerist í Noregi 70 — Lækningar Hrafn Sveinbjarnarsonar, ofnæmisástand 70 — Þorleifur jarlaskáld kveður jarlstríð fyrir Hákon Hlaðajarl, ofnæmisástand 71 — Ofnæmisástandi og húðsjúkdómi lýst sem líkþrá 71 — Einkenni ofnæmis notað til dulargervis 71 — Dularbúningur Tristrams 71 — Hálfliti maðurinn 72 — Mírmann jarl drekkur gerninga-drykk 72 — Lækning Mírmanns jarls, munn-munn aðferðin notuð 72 — Enn af eiturverkunum. Valshellisfór Gull-Þóris 73 — Heimildir 73	
Gigtsjúkdómar	75
<i>Langvinn liðagigt</i> 75 — Maður með kreppta fætur 75 — Kona með kreppta fætur 75 — Kona krypplingur 76 — Kona með kreppta fætur 76 — Krepptur maður 77 — <i>Barnaliðagigt</i> 77 — Telpa með kreppta fætur 77 — Telpa með hryggjargigt og kreppta fætur 78 — Krepptur piltur 78 — Telpa með krepptar fætur og hryggjargigt 78 — Kreppt telpa 79 — Herslimein (scleroderma) 79 — Heimildir 80	
Gedðsjúkdómar	81
Formálsorð 81 — Skyndigeðtruflun og dauði 82 — Skyndigeðtruflun og langvarandi geðlægð 82 — Bráður gedðsjúkdómur 82 — Skyndigeðsjúkdómur, oflæti – geðlægð (psykosis manio-depressiva) 82 — Alvarleg geðlægð 83 — Geðlægð – sefasýki (hysteria) 83 — Æðiskast, oflæti (mania) 84 — Æðiskast 84 — Æðiskast 84 — Langvarandi geðlægð 85 — Langvarandi geðlægð 85 — Andlát Staðar-Kolbeins. Mikil ellipsegeðlægð eftir sonarmissi 85 — Æðiskast á ættlægum grunni 85 — Skyndilömun allra útlíma nema ganglima neðan hnjáa. Sefasýki 85 — Egill Skallagrímsson læknaður af djúpri geðlægð 86 — Egill Skallagrímsson fremur andleg læknisstörf með því að eyða rúnastöfum 87 — Ættlægir skapgerðarbrestir (geðvilla) Hallgerðar langbrókar Höskuldsdóttur 88 — Heimildir 91	
Flogaveiki	93
Langvinn flogaveiki 93 — Flogaveikiköst stóðu þrjá sólarhringa 93 — Flogaveiki með geðrænum breytingum 93 — Flogaveiki, langvinnt kast 94 — Flogaveiki, langvinnt kast 94 — Flogaveiki, mánaðarleg köst frá æsku 94 — Flogaveiki, langvinnt kast 95 — Flogaveiki með augneinkennum, þrjú dæmi 96 — Heimildir 97	
Taugasjúkdómar	99
Var herra Hrafn Oddsson haldinn taugahrörnunarjúkdómnum amyotrofisk lateral sclerosis? 99 — Ofsaverkur í hendi og visnun (causalgia) 102 — Piltur lamast á fótum (fjöltaugabólga) 102 — Verkur í báðum höndum og önnur visnar (Carpal-tunnel einkenni) 102 — Þrjár sjúklingar með skyndiblindu. Byrjunareinkenni mænisiggssjúkdóms (M.S.)? 103 — Telpa fær verk	

í hendi og lamast. Fyrsta einkenni mænisiggssjúkdóms (M.S.)? 105 — Heila-
kveisukast (migrene) Guðmundar Arasonar prests 105 — Heimildir 106

Augnsjúkdómar 107

Þrír sjúklingar með skyndiblindu. Byrjunareinkenni mænisiggssjúkdóms?
107 — Lýsing níu sjúklinga með svæsinn skyndiaugverk án blindu 108 —
Skyndiblinda og skyndidaði Þorvarðar Höskuldssonar frá Fornastöðum 111
— *Ýmsir augnsjúkdómar sem valda langvarandi skertri sjón* 112 — Kona læknastr
skyndilega af blindu sem staðið hefir um hríð 112 — Kona læknastr af sjón-
depru sem staðið hefir 30 ár. 112 — Augnverkur Björns Hítðælakappa 113
— Gamall maður læknastr af sjóndepru, „ský á augum“? 113 — Lýsing gláku
á landnámsöld 113 — Langvinn sjóndepra læknastr skyndilega 114 — Þrett-
án ára blinda læknastr skyndilega 114 — Brottnám augasteins vegna augn-
sjúkdóms 114 — Frostskemmdir á auga 115 — Sigurður „ormur í auga“
115 — *Augnáverkar, augnstungur og gelding sem refsing* 115 — Meðferð Egils
Skallagrímssonar á Ármóði bónda og „augnaðgerð“ hans. 116 — Augnáverk-
ar og gelding Órækju Snorrasonar í Surtshelli 117 — Þorbirni öngli veittur
augnáverki 118 — Hallfredur vandræðaskáld reynir að blinda Þorleif spaka
118 — „Augnaðgerð“ Skarphéðins á dauðastundinni 119 — Augnáverki Ket-
ils biskups Þorsteinssonar 119 — Heimildir 120

Slys og áverkar 121

Höfuðáverkar 121 — Hauskúpubrot og aðgerð fyrir röskum 700 árum 121
— Höfuðáverki Ögmundar dyttis fyrir 1000 árum. Orsakaði hann blæðingu
undir heilahimnu (subdural hæmatoma)? 122 — *Skurðsár og stungusár* 124
— Skurðsár á andliti, tvö dæmi 124 — Stungusár í óstina og dauði 125 —
Dauði Björns Þorvaldssonar (Gissurarsonar) 125 — *Kviðarholssár og útlimasár*
125 — Kviðrista og meðferð 125 — Kviðrista og sjálfsmeðferð 126 —
Stungusár á kvið (lækningaaðgerð) 126 — *Hnífstunga í kviðarhol, tvö dæmi*
127 — Stungusár í flatbrjóskið og dauði 127 — Sárálýsing Arons Hjör-
leifssonar eftir Grímseyjarfund 1222 127 — Þrjár sárálýsingar og dauði 128
— Bardagi í Vigrafirði — sár og meðferð 128 — *Útlímaáverkar, liðhlaup og*
aðrar meinsemdir 129 — Höggús á úlnlið 129 — Áverki á hrygg og fætur
129 — Bylta af hestbaki og lærleggur skaddaður 129 — Fótbrót Lofts Páls-
sonar Sæmundssonar biskups 130 — Brot á lærleggi eða lærleggshálsi 130
— Viðbeinsbrot 130 — Laskaður hnéliður. Lækning á fótarmeini konungs
eins 131 — Skemmd á getnaðarlim 131 — *Liðhlaup* 132 — Laskaður fót-
leggur — liðhlaup að hluta til? 132 — Liðhlaup í öxl 132 — Liðhlaup í
axlarlið 132 — Liðhlaup í hné 133 — *Ýmsar meinsemdir* 133 — Hnýttar
sinar í lófa 133 — Guðmundur biskup Arason læknastr konu með kreppta
fingur í lófa 133 — Hásinarslit Sturlu Sighvatssonar 134 — Krepptur fótur
134 — Önunndur „tréfótur“ 135 — Eiríkur „tréfótur“, sem Eiríksjökull er
heitinn eftir 135 — Áverki Hafliða Mássonar og sættarfé hans metið til
núgildis 136 — Gert að andlitslýti Þorgils skarða 140 — Heimildir 140

Ígerðir	143
Formálsorð 143 — Kverkamein. Ígerð í kokeitlum. — Sjö sjúkralýsingar 143 — Fótarmein, tíu dæmi 144 — Viðbrögð Þórhalls Ásgrímssonar við dauða Njáls og fótarmein hans 146 — Átta sinnum skorið í fótarmein 146 — Fótarmein Jörundar biskups 146 — Sámur biður Þjóstarsonu (Þorkel og Þorgeir) liðsinnis í máli sínu við Hrafnkel Freysgoða. Támein Þorgeirs 146 — Fótarmein — ígerð litlutáar 147 — Fótarmein Grettis og banasár 147 — Ígerð að nafni „spýta“ 148 — Brjóstamein 149 — Heimildir 149	
Kviðarholssjúkdómar	151
Meltingar- og magasjúkdómar 151 — Brjóstsviði 151 — Var magasjúkdómur Þórðar Þorvaldssonar í Vatnsfirði af völdum krabbameins? 151 — Innvortis blæðingar, þrjú dæmi 153 — Garnastífla, tvö dæmi 153 — Kviðslit, þrjú dæmi 154 — Steinsótt, nýrnasteinar, fimm dæmi 154 — Heimildir 155	
Innkirtlasjúkdómar	157
Fyrsti landráðamaður Íslands og sjúkdómur hans 157 — Dvergvoxur af brjóskkramaruppruna 159 — Skeggleysi Njáls á Bergþórshvoli 160 — Ívar beinlausí — ætt hans og sjúkdómur 163 — Heimildir 167	
Kynferðismál og kynferðisafbrigði	169
Formálsorð 169 — Samtal Haraldar Sigurðarsonar konungs harðráða og Sneglu-Halla og dvöl hans við hirð konungs 170 — Samræður Stúfs og Noregskonungs 172 — Kynhneigð Þorgeirs Hávarssonar 173 — <i>Karlar kvenkenndir</i> 177 — Mannjöfnuður í Brattahlíð á Grænlandi og mannvíg 177 — Skarphéðinn vænir Flosa Þórðarson á alþingi að breytast í konu 178 — Án bogsveigir sakaður um samkynhneigð 178 — Þorsteinn Síðu-Hallsson kvenkenndur 179 — Þorvaldur víðförli borinn samkynhneigð 180 — Þormóður Kolbrúnarskáld kenndur við meri og samtali hans og Ólafs konungs Haraldssonar 181 — Kynlífsvandi var orsök hjúskaparhlíta Unnar Marðardóttur og Hrúts Herjólfssonar fyrir röskum 1000 árum 181 — Frásögn um nauðgun í lok þrettándu aldar 185 — Heimildir 186	
Fæðingar og skyld efni	187
Afbrigðilegar fæðingar, keisaraskurður o.fl. 187 — Jartegn við barnshafandi konu — sextán mánaða meðganga 187 — Jartegn við konu með þykkt — seytján mánaða meðganga 188 — Fæðing Völsungs konungs (keisaraskurður) 189 — Einkenni við byrjun þungunar 192 — Meydómurinn gerir konur sterkari körlum 192 — Enn um meydóminn 192 — Þorgils örrabeinsstjúp-ur elur nýfæddan son sinn á brjóstamjólk sinni 193 — Heimildir 196	
Illkynja sjúkdómar	197
Dauði Guðmundar biskups Arasonar 197 — Dauði Kolbeins unga Arnórssonar 197 — Andlitsmein („jótur“) 199 — Heimildir 199	

Brunasár, kalsár og drukkun	201
Barn brennur á hendi 201 — Kona brennur á fótum í hver 201 — Maður brennist af sjóðandi vatni 202 — Kona með brunasár víða um líkamann 202 — Kalsár á fótum 202 — „Drukkun“ í sýrukeri og björgun 202 — „Drukkun“ í sjó og björgun 203 — Heimildir 203	
Læknisdómar, lækningar og orðtök í elstu fornsögum	205
Sjúkdómslýsingar, kynngikraftur grasa og jurta til lækninga og dulargervis 206 — Næringargildi og máttur grasa og jurta 207 — Hönd grædd við framhandlegg 208 — Ganglimir Göngu-Hrólfis græddir við 209 — Fæðingarstörf í Fornaldarsögum 209 — Læknisdómar og lækningar 209 — Lýsing ellinnar 210 — Útlitsbreytingar við geðshræringar 210 — Veislumatur og borðsiðir í Fornaldarsögum 211 — Nokkur orðtök úr Fornaldarsögum 212 — Heimildir 213	
Lækningar í elstu íslensku fornsögum	215
Lækning á sárum Tristrams 215 — Aðgerðarlýsing á sári Tristrams 215 — Rósamunda læknar Elis hertogason, elskhuga sinn 216 — Lækning með lyfjasteini 216 — Lækning með fleski 216 — Megrunaraðgerðir til forna 216 — Átrúnaður á mátt jurta til lækninga í Noregi á 12. öld 217 — Heimildir 218	
Guðmundur biskup Arason góði. Saga og læknisstörf hans	219
Ætt, æska og prestsnám 219 — Fótbrot Guðmundar 220 — Sjúkdómur Guðmundar biskups 222 — Hrakningasaga Guðmundar á biskupsstóli 222 — Skyggnigáfa, læknisdómar og lækningar Guðmundar biskups 224 — Lokaorð 228 — Heimildir 229	
VÍÐAUKI: Nokkrar merkar konur í fornsögum	233
Formálsorð 233 — Ásdís Bárðardóttir á Bjargi 233 — Auður djúpúðga Ketilsdóttir 236 — Auður Vésteinsdóttir 237 — Bergþóra Skarphéðinsdóttir 241 — Guðrífur Þorbjarnardóttir 244 — Guðrún Ósvífursdóttir 245 — Helga Haraldsdóttir jarls 250 — Helga hin fagra Þorsteinsdóttir 252 — Hildigunnur Starkaðardóttir 255 — Jórunn Bjarnardóttir 257 — Þorbjörg digra Ólafsdóttir 259 — Þorgerður Egilsdóttir 260	